

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Sanderi Sacrae Theologiae Professoris Tres
Orationes in scholis Publicis Louanij Habitæ, 14. Cal.
Ianuarij, An. Domini. 1565**

Sander, Nicholas

Antverpiae, 1566

De Transvstantiatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69121](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69121)

DE TRANSVBSTAN- TIATIONE.

QUOD in omni re ar-
dua fieri solet, (viri or-
natissimi) vt aliax ra-
tiones ad rem suscipi-
endam alliciant, aliax
contra nos reuocent
& retardent, id mihi hoc tempore acci-
disse, nemini mirum videri debet. Re-
uocabat ab hac ingenij exercitatione,
virium mearum perexigua facultas, in-
natus pudor, nouitas rei, hominum a-
pud quos dicendum erat, grauitas: in pri-
mis autem negotiorum, quibus iam
maximè premebar, multitudo. Sed cum
paulo diligentius cogitassem, quantum
omnes Angli huic celeberrimæ Acade-
miæ deberemus, in qua iam annis ferè
septem, partim in quadam iucundissima
disciplinarum omniū communicatio-
ne viximus, partim etiam in diuersa col-
legia

cepto dedi. quia pme conuincationi. & que nup. in su facte scripi

T I A T I O N E. 1

legia cooptati, magnum victus ac totius
 vitæ adiumentum singulari multorum
 liberalitate percepimus: cum perpen-
 dissem natura nos obligatos esse ad gra-
 tias, ea, qua poteramus, ratione, hoc est,
 si non rebus ipsis, at saltem verbis a-
 gendas: Cumq; ad hanc officij neces-
 sitatem, huius honorifici collegij, pro
 quo nunc ago, honestissima petitio ad
 hanc me disputationem inuitatis opor-
 tunè accessisset, tot ac tantæ rationes fe-
 cerunt, vt oblitus mearum virium, quas
 valde mediocres confiteor, oblitus pu-
 doris, qui non ad hoc institutus est, vt
 cuiquam impedimento esset utilitatis
 alicuius peragendæ, oblitus deniq; ne-
 gotiorum, quæ vtcunq; grauiæ essent,
 aut simul cum his, aut non multo po-
 stea confici possent, vt horum, inquam,
 omnium oblitus susciperem hoc tem-
 pore, atq; ex hoc loco, mihi quidem,
 quod iam ostendi, necessariam, vobis
 autem, vt spero, non ingratham dicendi
 pro-

DE TRANSVBSTAN-

prouinciam. Quo enim pacto cuiquam vestrum iniucundum esse potest, vt totius gentis Anglorum nomine sibi gratias agi, beneficiumq; acceptum & nūc præ nobis ferri, & cum vires accreuerint, rebus ipsis compensandum esse audiat, agnoscat, intelligat? Si enim Louanij tam benignè apud reuerendos Abbates tractati, tã humaniter à collegiorum præfectis accepti, tam vtiliter à publicis lectoribus docti, tam piè à concionatoribus instituti iam diu sumus, vt hæc vrbs, hij præfecti, hæ scholæ, hæ immortalis Dei tēpla nobis patriæ nostræ desyderium maiorem in modum lenierint, idq; vltro præ nobis ferimus & profitemur: vtrum istius rei gratulatio in commune prolata, cuiquam aut molesta, aut importuna videri debet? Sed iam gratiarum satis actum esse non nemo dicet, atq; vt ad rem veniam, pronocabit. Ad quam quæso rem? Nunquid enim mihi hoc tempore tractare, quod libet,

cepto dedi. quia pme conuersionis. & que nūq; in sū facte sūpi

libet, non licet? Nunquid arbitrariæ disputationes istæ non sunt? & tu me vocas quo ire adhuc nolo? Equidem cū ab isto gratias agendi officio semel discessero, cum amplius ob oculos propositum non habuero, quòd apud viros humanissimos omni & artiū, & disciplinarum scientia illustres, quòd apud catholicos ac nostrorum omnium amantissimos ago, cum semel ab ista cogitatione dimotus, & amicorum veterum nos præsidio spoliari cogito, & à parentum cognatorumq; suauissima consuetudine disiungi, quodq; multo grauissimū est, cum & nos patria nostra, & patriam catholica religione orbari animaduerto, facilius quod taceam inuenio, quam quod dicam. Quid igitur? An tu spem in Christo repositam non habes? Aut plus tibi solatij ab Academia Louaniensi, quam à Christo venit? Vtrū ergo Christus non est qui hæc tibi ac tuis Louanij præparauit? Optime. Illa igitur lege
 recedam

cepto dedi quia pme conuersionis & que nup in su facte fup

DE TRANSUBSTAN-

Rom. 10

recedam à vobis, si mihi ad Christū venire permittetur. De Christo autē quid potius mihi dicendum erit, quam illum esse vt finem totius legis, ita peregrinationis nostræ oblectamentum, exilij solatium, vicissitudinis illius quàm Anglia variam & multiplicem hijs annis triginta perpeffa est, quietem vnicam & tranquillitatem. Itaq; cum nihil memoriae meæ crebrius occurreret, quàm status Angliæ multo maximè perturbatus, cumq; inde velut exemplo quodam admonitus ad eas quæ in tota hominū vita mutationes, ac rerum omnium vicissitudines fiunt, oculos conuertissem, ac horum omnium medicinam ab vno Christo & peti debere, & obtineri posse perpenderem, ad hoc me argumentum precipuè contuli, vt de illa Transubstantiatione agerem, in qua & veteris vitæ nostræ incertissima conditio, & nouæ per Christum acquirendæ certissima spes diuinitus exprimebatur,

Quem-

Quemadmodū enim omnes huius vi-
 tæ voluptates, nec voluptates tantum
 præterfluunt, sed etiam rerum penè
 omnium generationes nouæ, ac quoti-
 dianæ corruptiones fiunt, quemadmo-
 dum mors iam inde ab Adam in omnes ho-
 mines regnavit, atq; adeo ipsi cœli & ter-
 ra transibunt: sic horum omnium non
 adumbrata quædam figura, sed expressa
 imago perspicitur in hac tam subita &
 admirabili panis ac vini mutatione. Cō-
 tra vero dum istæ creaturæ nō illæ qui-
 dem in nihil (*neque enim tendendi in nihi-*
lum auctor vnquā est Deus) ac neque in
 mediocre aliquid, sed in ipsum corpus
 & sanguinē Christi transeunt, nonne a-
 pertè clamant, & cœlum nouum, & terram
 nouam aliquando futuram, omniaque in
 Christo restaurari, & illum saluatorem esse
 corporis sui, quod est fidelium ecclesia?
 De hac igitur panis & vini conuersio-
 ne in corpus & sanguinem Christi, nūc
 mihi agendum, ac in primis illud tra-
 ctan-

Rom. 5

Luce. 22

August.

in lib. 83.

quæst.

Apoca. 21

Ephe. 1.

& 5.

DE TRANSVBSTAN-

standum est, an omnino vlla eiusmodi mutatio credenda esse videatur. Illam enim tam longè à veritate abesse nonnulli putarunt, vt ipsam corporis præsentiam prorsus negare, quàm vllam talem conuersionem fateri mallent. quasi vero dominus noster post acceptum panem, cum gratias tam ob veteres vmbas tandem aliquando finitas, quàm ob ipsam veritatem nunc demum instituendam

Matt. 26.
Luce. 22.

egisset, apertè non dixerit, *accipite, comedite, hoc est corpus meum quod pro vobis datur.* Quid tandem Caluine pro nobis datum esse putas? Vtrum panem & vinum? Id si dicere non audes, cum hoc

quod in cœna porrigitur, dicatur esse idem corpus quod in cruce datum est, cur hic figurâ, ibi constituis veritatem? Cur diuidis quod vnum est? Indignum vtique Christo vt minus quàm Moyses, etiam corpori nostro in figuram æterni

Heb. 7.

sacerdotij quo secundum ordinem Melchisedech functus est, putetur dedisse, & tamè

mi-

cepto dedi quia pme conuersionis & que nup in su facte supi

a

minus quiddam est panis pistorum de
 clibano, quam *panis angelorum* de cœlo. Pfal. 77.
 Exo. 16.
 Sapi. 16.
 Nam & illud manna non minoris rei
 signum fuit quàm iste panis: & illius
 substantia multo fuit & suavior & præ-
 clarior, si modo noster panis nullâ cœ-
 lestem substantiam per consecrationem
 assequatur. Iam quæ te furiaæ adegerunt
 Caluine, vt vmbra veritati, legem E-
 uangelio, Iudæos Christianis, Moysen
 Christo anteferes? qui sanctificatione
 repetita (vt in re tam admirabili fidem
 nobis per iteratam alterius speciei con-
 secrationem omnino confirmaret) ca-
 licem vini aqua mixti accipiens, & gra-
 tias agēs, *bibite*, inquit, *ex hoc omnes, hic ca-* Matt. 26.
 Luce. 22.
lix nouum testamentum est, in meo sangui-
ne, qui pro vobis effundetur in remissionem
peccatorum. Hic inquam calix est, qui ef-
 fundetur in remissionem peccatorum.
Calix effundi pro nobis affirmatur: ita e-
 nim omnino verba esse iungenda græci το ποτή-
 ριον ἐκχυ-
 νόμενον.
 codices demonstrât, in quibus illud par-

B ti-

DE TRANSVBSTAN-

ticipiū *ἐκχυνόμενον* pro quo latini legūt,
qui effundetur, ad nullum aliud nomen
referri potest, præterquam ad calicem.

Euthimi.
in 22. Lu-
cæ.

Porro constat inter omnes, calicem ac-
cipiendum esse pro eo quod est in cali-
ce, in quo si vinum contineri asserimus,
restat vt vinum pro nobis effusum dica-
tur in remissionem peccatorum. A qua
cogitatione cum omnes Christiani ab-
horreant, sine controuersia vt sanguis
non signo tenus, sed reipsa pro nobis ef-
fusus est, ita id quod in calice contine-
tur, non figura tantum sanguinis est, sed
ipsamet sanguinis veritas & substantia.
Porro vt certissimis Euāgelij verbis do-
cemur corpus Christi esse hoc totum
quod in sacramento Eucharistiæ datur:
sic postea vel naturæ lumine intelli-
mus, quod totū corpus Christi sit, hoc
panem triticeum amplius non esse, pro-
pterea quòd toto genere differāt, nec vl-
la vnione cōnectūtur corpus Christi, &
triticeus panis. Cum ergo id sit corpus
Chri-

cepto dedi quia pme conuersionis & que nup in su facte fup

Christi quod panis fuit, restat vt de pane factum sit corpus Christi, ex eoque panis non maneat in priore natura sua. Quod sane iã indè ab Apostolorũ temporibus creditum fuisse, tum catholica omnium ætatum traditio, tum antiquorum patrum commentarij abunde testantur. *Non enim* (ait Iustinus Martyr) *In Apolo. 2.*
cibum qui Eucharistia dicitur vt communem panem & poculum sumimus. Quisnam igitur cibus tibi videtur esse Iustine, quã sumimus? Vtrum panis idem natura qui ante fuit, sed vsu tantum & significatione auctus? Ita enim hodie Lutherani ac Zuingliani prædicant, sed longè alia est Iustini nostri sententia. Debebat sane alioqui cum dicti sui rationem postea reddiderit, eã omnino reddidisse, quòd Eucharistiæ panis iam sit ad altioris officij dignitatem, ac non ad aliam naturam ascitus. At nũc ideo negat Iustinus panem & poculum esse commune, quia sit incarnati Iesu Christi caro & sanguis,

DE TRANSUBSTAN-

deinde quia per preces sermonis quem à Christo accepimus consecratur: & ita consecratur, ut nostræ carnes & sanguis ex eo cibo alantur, idque non ad vitam animalem hanc & terrenam, sed per illâ cōmutationem, qua mortale hoc nostrum corpus ad illud immortale conformatur, quo in sacramēto Eucharistiæ pascitur. Noster igitur panis ita desciuit esse cōmunis, ut sit caro Iesu Christi, & ita caro eius est, ut nostræ carnes quæ nec fidē, nec spiritū habēt, alantur eo cibo ad vitam cœlestem. Ex quibus efficitur, & carnem Christi tam verè præsentem esse, ut pascat carnes nostras, quæ nec absentibus cibis, nec per fidem præsentibus pasci possunt, & panem tam verè desinere esse communem, ut sit per consecrationem alia prorsus disiuncta natura, hoc est Christi caro. *Dei verbo* (ait Nyssenus) *sanctificatum panem in dei verbi corpus credimus immutari.* Neq; negari potest quin Damascenus, Theophilactus, Euthi-

In orat.
Catechet.
apud Eu-
thim. in
Panoplia.
li. 2. c. 21.
li. 4. c. 14
in matt.
26.

cepto dedi quia pme cōmunicantur & que nunq in sū facte supi

Euthimius idem prorsus de hoc mysterio scriptum reliquerint. Imo tota Græcorum ecclesia, iam inde à Chryso-
 stomi ætate precatur publicè, *fac panem istum quidem, preciosum corpus Christi tui, & quod est in calice isto, preciosum sanguinem Christi tui, permutans sancto spiritu tuo, Amen.* Ex latinis verò Ciprianus ait: *panis ille quem dominus discipulis porrigebat, non effigie sed natura mutatus, omnipotentia verbi factus est caro.* In quibus verbis mutatio prædicatur, & ea tâta, ut in natura fiat, nec eo modo in natura, quo illa solet aliquândo aduentitiam aliquam rei proprietatē significare: sed eo prorsus modo, quo natura distinguitur ab effigie. Nā ut effigies ad sensus nostros pertinet, atq; ad omnem illum rei cuiusq; usum qui sub sensus cadit, ita cū talis credatur mutatio quæ non effigie, sed natura fit, omnino à sensibus remouetur, & ad illam rei vim potestatemque reijcitur quæ tota intima cum sit in

In Liturgia Chry-
 tost.

De cœna
 Domi.

B 3 ipsa

DE TRANSVBSTAN-

ipsa essentia rei meritò fieri prædicatur.

De ijs
qui ini-
tiant.
Myfter.
c. 9.

Itaque beatus Ambrosius cū de eodem sacramēto cœnæ dominicæ loqueretur, *non est, inquit, quod natura formauit*. Et quid putamus formasse naturā in pane, nisi ipsam tritici substātiā, vnde panis fiebat? Illa igitur substātia quæ formata est ab exordio, antequā panis arte pistorū efficeretur, illa ipsa mutata est, non altera nescio quæ natura, ab hominū aut volūtate, aut vsu pendens. Quod adhuc etiam apertius testatur Eusebius

Homil. 5.
in pascha.

Emissenus cum ait *Christus visibiles creaturas in substātiā corporis sui verbo suo, secreta potestate conuertit: Dicens, acci-*

Li. 6. in
Leuit. c.
22.

pite, comedite, hoc est corpus meum. Et Isychius. Corpus hoc & sanguis est secundum veritatem. Sæctificationem enim mystici sacrificij & à sensibilibus ad intelligibilia trāslationem siue cōmutationem, Christo oportet dari, id est, ipsi de eis miraculum cedere.

Conci. in
Lateran.
anno.
1215.

Sed quid singulos enumerō patres, cum in vno Lateranensi Concilio sexcenti

in

cepto dedi. quia pme conuersionis. & que nup. in su facte capi

in vnum congregati, consentiente voce
 definierint, *corpus & sanguinem Christi in
 sacramento altaris sub specie panis & vini
 veraciter cōtineri, transubstantiatis pane in
 corpus, & vino in sanguinem potestate di-
 uina: in quā eandem sententiam postea
 Concilium^a Constantiense, ^b Florenti-
 num, & ^c Tridētinum, aliaque in diuer-
 sis prouincijs celebrata, subscripserunt.
 A quo tanto omnium ætatum ecclesiæ
 consensu, nec Gelasius, nec Theodore-
 tus diuidendi sunt, cū eorum verba qui-
 bus *panem aiunt in substantia naturaque
 sua manere*, illā possint capere interpre-
 tationem, vt panis in *substantia* sua ma-
 neat, quia panis accidētia post consecra-
 tionem, non iam in alio inhæret (quod
 ipsorum proprium erat) sed ad modum
 substantiæ per se subsistunt. Deinde cū
 ad hoc nata sunt panis & vinū, vt alant
 nos, ac nutrimentum corporibus nostris
 præbeāt, in *natura* sua manēt, hoc est (vt
 ipse Gelasius interpretatur) in proprie-*

a. in. 1. 2. 3.
 artic. w1-
 clesi con-
 demnatis
 b. in for-
 mula Ar-
 menijs
 data.
 c. sess. 13.
 c. 2.
 Gelasius.
 Theodo-
 retus.

DE TRANSUBSTAN-

tate naturæ suæ, quia non minus post consecrationem nutriunt, quàm si omnino mutata non essent. Nam si aliud quippiam hi patres sensissent, nec Gelasius dixisset *panem & vinum transire in diuinam substantiam spiritu sancto cooperante*: nec Theodoretus, *deum voluisse eos qui diuina mysteria participant, per nominum mutationem, credere ei quæ ex gratia facta est transmutationi*. Ac sanè si posset accidere vt aliter quàm reliqui patres omnes, isti duo soli sentirent, nulla ratio pateretur, vt nos propterea duos potius quàm omnes imitandos nobis proponeremus. Neque verò paucorum, sed omnium, aut penè omnium gētium fides est, per quam cognoscitur quid catholica per orbem credat ecclesia. Certè quidem plenaria concilia planum faciunt, transubstantiationis doctrinā, & semper à patribus creditam, & nunc ab omni ecclesia tenendam esse. Cuius rei vt aliquam præterea rationem (quatum
in me

In Dia-
log.

Aug. ep.
59.

cepto dedi quia pñe consecrationis & que nūq̄ in sū facte capi

in me est ex sacris literis afferam, tribus potissimum partibus reliqua hæc mea constabit oratio. Primū vt ostendam ex verbo dei huius transubstantiationis veritatem: Deinde quam accuratè Eucharistia veteres sacrificiorum ritus nouo mutationis genere impleat: Postremo quā pulchrè ac decorè illa mutatio sit à Christo ad exprimendam status euangelici rationem instituta. Ac transubstantiationem quidem appello modum illum per quem Christi corpus & sanguis verè nobis ac re ipsa exhibentur, dum tota panis & vini substantia conuertitur in totam corporis & sanguinis Christi substantiam, operante inuisibiliter spiritu sancto, simul ac dictum est à sacerdote id ipsum agente, *hoc est corpus meum*. Sed hoc mihi proba, clamat hæreticus. Nihil enim tale in verbo Dei scriptum reperio. Egregia oratio. Quid si omnino scriptum non est?

An tu *ingenitum* patrem, *consubstantia-*

B 5

lem

Quid sit
transub-
stantia-
tio.

August.
ep. 174.

DE TRANSUBSTAN-

Hilarius
de Syno-
dis.

lem patri filium, procedentem à patre
filióq; spiritum sanctum, *deiparam* vir-
ginem, Apostolorum ac Martyrum *co-*
ronas & victorias, aliaq; huiusmodi vera
esse non credis, quia in sacris literis scri-
pta esse non vides? Deinde vtrum quic-
quid scriptum est, tu continuo aut le-
gisti, aut etiam cum legeres, intellexisti?
At panem, inquires, manere verbum Dei
manifestè docet. Scriptū est enim quòd
Christus accepit, benedixit, fregit, &
Matt. 26. *dedit, accepit autem panem, igitur & bene-*
dixit panem, & fregit panem, & dedit
panem. Hoc Lutherani omnes, hoc
Zuingliani, nescio vtrum stultius, an
impudentius quotidie nobis occinunt:
perinde quasi *benedictio verborum coele-*
stium quæ inter acceptionem & tradi-
tionem interiecta est, nihil fuerit opera-
Gene. 2. *ta. Tulit Deus vnā de costis Adæ & re-*
plevit carnem pro ea. Nunquid igitur
quia deus accepit costā, ideo illa semper
manet costa? Nihil minus. *Dominus e-*
nim

nim

cepto dedit quia pme conuersionis & que nup in su facte fup

nim edificauit costam quam tulerat de A-
dam in mulierem, et adduxit eam ad Adam,
 non iam utiq; costam, sed mulierem ex
 costa factam. Eodé modo Christus pa-
 nem accepit, & benedixit dicens, *hoc est*
corpus meum, illo verbo de pane corpus
 suum faciens: & postea fregit non iam
 utique communem panem (qui verbo
 dei mutatus fuerat) sed figuram panis,
 quæ mysterij occultandi causa reman-
 sit. Nam quòd ante fractionem, verbum
 benedictionis dominus protulerit, inde
 planum fit, quia D. Paulus non dubita-
 uit dicere, *panis quem frangimus commu-*
nicatio corporis Christi est. Non auté esset 1. Cor. 10.
 communicatio corporis Christi cum
 frangitur, nisi prius verba cælestia ope-
 rata fuissent illá corporis Christi com-
 municationem. Quicquid enim cæ-
 leste ac diuinum panis fractus habet, id
 (authore D. Ambrosio) verba Domini De Sacra
 Saluatoris operata sunt. *Panis* igitur ac- men. li.
 ceptus, est velut materia, vnde corpus 4. c. 5
 Chri-

DE TRANSVBSTAN-

Christi fieret, *benedictio* verborum cælestium, forma fuit conficiendi hoc admirabile sacramētum. Secuta est *fractio* vt certò sciretur non aliundè aut dari, aut accipi corpus Christi quàm sub illo visibili signo panis ac vini, quod palam frangebatur, & de Christi manibus in manus atque ora Apostolorum tradebatur. Sed iterum obstrepit hæreticus et negat eam vim benedictionis esse, vt commutet naturam panis. *Deus*, inquit, *benedixit piscibus dicens, crescite et multiplicamini, benedixit etiam quinque panibus,* neque tamen aut illi defierunt esse pisces, aut hij defierunt esse panes, sed vtrobique accessit quod prius non fuit, nihil autem eius quod fuerat, detractum est. Cur non igitur maneat in sacramento altaris, etiam post benedictionem verborum cælestium, natura panis ac vini? Nunc dicis aliquid, quod et mea responsione, et his auditoribus dignum existat. Audite igitur & summa cum
ala-

Gen. 1.
Ioan. 6.

cepto dedi quia ipse conuersionis & que nup̄ in sū facte sūpi

alacritate hijs quæ dicentur attendite.

Benedictionem à dicendo cognomina-

Benedi-
ctio.

tam esse quis ignorat? Dicere autē quū
in deo nihil sit aliud quàm facere (*quia*

Pfal. 148

ipse dixit & facta sunt, ipse mandavit &

creata sunt) profecto eadem ratione cū
deus creaturis benedixisse legitur, be-

neficium in illas collocasse intelligetur.
quod quia creaturæ sine aliqua sua mu-

tatione recipere non possunt, quoties
deus illis benedicendo benefacit, toties

illas in melius mutari fatendum est.
Hæc autem mutatio vtrum in ipsa rei

natura fiat, an etiam in ijs quæ rei ex-

trinsecus adueniunt, ex eo quod actum
dictumue commemoratur, sciri potest.

Benedicuntur pisces *vt crescant*, & panes

Gen. 1.

vt multiplicentur. Omnis autem accessio

Ioan. 6.

& multiplicatio, rem quæ augetur &
multiplicatur, in vetere natura cum no-

ua hac virtute potius manere, quam ab
illa mutari declarat. Omnis igitur diui-

signi-

cepto dedi quia pme conuersionis. & que nup. in su facte fup

DE TRANSVBSTAN-

significat, sed non semper substantiæ mutationem, nisi & hoc ex eo quod agitur, probari queat. Christus enim si tantum benedixisse panem diceretur, utique in melius mutatum fuisse panem ex eo ipso colligere liceret, non tamen in tota substantia fuisse mutatum. Nunc verò cum non tantum in toto genere benedixerit, sed suæ illius benedictionis certā quādam virtutē simul verbo declarans, simul opere perficiens, post acceptum panem palam pronunciarit, *hoc est corpus meum*, tanta per hanc benedictionem facta mutatio cognoscitur, quantum discriminis est inter panem triticeum qui prius est acceptus, & corpus Christi, quod postea per benedictionem conficiebatur. Hoc enim illud est quod Gregorius Nisenus ait, *Christum virtute benedictionis rerum quæ videntur naturā mutare*. Quodque D. Ambrosius scribit, *maiores vim esse benedictionis quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipsa muta-*

Matt. 26.

In orat.
Catechet.
De ijs
qui init.
c. 9.

mutatur. Non enim omnis panis (inquit Augustinus) sed accipiens benedictionem Christi, fit corpus Christi. & Eusebius Emislenus, quando benedicenda verbis celestibus creaturae sacris altaribus imponuntur, antequam inuocatione summi nominis consecrantur, substantia illic est panis & vini, post verba autem, corpus & sanguis est Christi. Quid multis? Tantum valuit Christi benedictio quam in coena adhibuit, ut inde B. Cyrillus totam Eucharistiam benedictionis nomine frequentissime designarit, ut mirum non sit si benedictio quam Christus adhibuit in coena, dicens, hoc est corpus meum, effecerit ut panis propositus non minus beneficii dum in melius mutaretur acciperet, quam ipsa verba quae operandi animo proferebantur, exprimebant. Illa verò affirmant hoc quod in manus accipitur esse corpus Christi, quod etiam potest aliunde ostendi. Quemadmodum enim valde cognata sunt inter se *vocare & dicere*,
 ita

Exfermo
de verbis.
Euange.
apud Be-
dam.
1. Cor. 10.
Homi. 5.

Li. 4. ca.
15. 17. &
li. 10. ca.
13.

Vocatio.

DE TRANSUBSTAN-

ita ferè eandem virtutem habent *benedictio dei & vocatio*. Nam vt dicèdo fecit, *quæcunque voluit, sic etiam vocat ea quæ non sunt tanquã ea quæ sunt*. Dicam, inquit, non populo meo, *populus meus es tu, & ipse dicet deus meus es tu*. Vocabo non plebem meam, *plebem meam, & nõ dilectam, dilectam, & nõ misericordiam consecutam, misericordiam consecutam: & erit in loco vbi dictum est eis, non plebs mea vos, ibi vocabuntur filij dei*. Quicquid igitur deus creaturam vllam vocauerit, hoc est nomen eius. *Sine pœnitentia enim sunt dona dei & vocatio*. Itaque vt sciamus, quid deus donauerit per vocationem, animaduertere oportet, quo nomine creaturam vocet. Si populum infidelem vocat populum suum, per illam vocationem de infideli populo, fidelem populũ facit: non substantiam populi mutans, sed voluntatem conuertens. Attendite enim verba dei, populo non suo dicit, *populus meus es tu*. Populus est, & cum alienus a deo est

&

cepto dedi quia pme conuersione. & que nup. in su facit supi

o m r s l x
 .id r v .ob
 Ro. 4.
 -du .dun
 Ofce. 7.
 .o i r v
 .p .imol
 Rom. 9.
 .5 .p .
 Gene. 2.
 Rom. 11.
 Ofce. 2.
 .o i r v

& populus est, cum ad deum conuersus est: Vt merito hæc vocatio dei, non mutauerit naturam populi, sed tantum de alieno & peregrino, suum ac domesticum fecerit. Contra vero si per nomen substantiæ alterius rem quampiam deus vocauerit, si dicit lapidi, *Panis es tu*, si aquæ dicat, *vinum es tu*, sine omni controuersia talis vocatio dei, non modo qualitatem sed & naturam eius rei mutat, cui nomen alterius naturæ imposuerit. Cum igitur in cœna panem vocauerit corpus suum, pœnitere illum de vocatione sua non potest, sed per ipsam illam vocationem, de pane corpus suum facit. Eodem spectant illa Irenæi verba, *qui est à terra panis, percipiens vocationem dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia, duabus rebus constans terrena & cœlesti. Terrena propter solam speciem panis manentem: cœlesti, propter veritatem corporis Christi consecratione effectam quæ sub specie panis latet. Nam*

Math. 4.
Ioan. 2.

Cõt. her.
li. 4. c. 34.

C si panis

DE TRANSVBSTAN-

si panis substantia post consecrationem remaneret, frustra diceret Irenæus, panis percipiens *vocationem dei* iam non communis panis est. Etenim cum *vocatio dei* fecerit ut ne amplius sit communis panis: & ille vocarit eo nomine, non quòd sacram tantum qualitatem, sed quòd aliam sacratissimam substantiam significet: cum non dixerit, *hic panis est figura corporis mei*, sed post acceptum panem dixerit *hoc est corpus meum*, nomen substantiæ alterius veteri panis creaturæ attribuens: talis dei *vocatio* aut nihil operata est dicendo, vocandoque, aut id ipsum quod dixit & vocavit: ex eoque, de pane communi fecit non modo sacram panem, sed illum *verum panem dei qui de cælo descendit*. non tamen ita ut nihil terrenum supersit, sed ut manente specie panis, ipsa eius natura sit mutata. Quod cum fit, nec panis percipiens illam *vocationem dei* qua corpus Christi dicitur, est amplius communis panis, sed id

Damas.
cen. lib. 4.
ca. 14.

Ioan. 6.

cepto dedi quia pme conuersione. & que nup. in su. facte supi

id ipsum corpus quod nominatur: & Eucharistia duabus rebus constat, specie panis absque eiusdem naturali veritate, contraque veritate corporis, absque illius naturali specie. Tertullianus eodem modo Christum fatetur *& appellasse panem corpus suum, & panem fecisse corpus suum, dicendo, hoc est corpus meum.* Quod autem adiungit, *id est figura corporis mei,* nihil de veritate corporis Christi detrahit, propterea quod ea tota oratio refertur, non ad nouum sacramentum Eucharistiae, tanquam illa vocetur figura, sed ad panem, ea ratione qua ille oblatus, & comestus in sacrificiis naturæ, & legis, iam tum figurabat conficiendum (tempore Euangelij) Christi corpus ex materia panis, ac sub illius specie manducandum. De illa enim figura quæ fuit olim sub lege, non de illa quæ nunc instituebatur, Tertullianus loquitur, quæ etiam *veterem* figuram appellat. Sin ipsum hoc quod nunc instituitur, figura

Contra
Marcio.
li. 4.

Gen. 14.
Leuit. 2.

DE TRANSUBSTAN-

corporis Christi vocetur, non tamen illa figura vel ipse panis esse, vel in triticeo pane constitui potest, cum iam prius dictum sit, *Christum fecisse panem corpus suum*. Porro ut aër qui fit ignis, non amplius manet aër, ita nec is panis qui fit corpus Christi, triticeus panis amplius aut esse potest, aut dici debet. Itaque si figura in illo quod non est fundari aut constitui non potest, prorsus figura corporis Christi (si de nostra Eucharistia dici ponatur) non in pane qui factus est aliud, sed in corpore Christi quod iam nouo modo sub specie panis conficiebatur, collocanda est. Itaque omni modo & corpus Christi verè adest, cum id Christus de pane fecerit: & prior materia panis non manet quia *panem Christus fecit corpus suum*: Id autem ex quo noua substantia fabricatur, quis vnquam dixerit pristinam naturam conseruare? Talis igitur benedictio, & talis vocatio qua nouum nomen veteri creaturæ datur, dum

Lib. 4.
cōt.
Marci.

cepto dedi. quia pñe cōuersionis & que nūq̄ in sū facte capi

dum diuinitus aliquid fit, conuersionem substantiæ prioris & facit, & probat, idque multis sacrarum literarum exemplis demonstratur. Quoties enim res quæpiam prius nobis nota & familiaris, postea vel sensibus nostris, vel intelligentiæ alia natura esse manifestò apparet, spiritus sanctus in scripturis diuinis docet, modum quo ab vna re in aliam transi- tur, conuersionem esse nominandam.

Vxor Lot viro suo probè cognita, subito dum post se respiceret apparere in sua forma desuit, & ibidem visa est statua sa- lis. Quid hac in re dicit scriptura? *Respi-* Gen. 19.

ciens vxor eius post se, versa est in statuam salis. Dixit dominus ad Moysen: Quid Exo. 4.

est quod tenes in manu tua? Respondit, & 7. *virga: dixitque Dominus: proijce eam in*

terram. Proiecit, & visus illi est colluber, ita vt fugeret Moyses. Quid ergo dicit sermo diuinus in hoc genere? *Et versa est virga in colubrum, & extendente ma- num Moysæ, caudamque eius apprehen-*

C 3 dente,

DE TRANSUBSTAN-

Exod. 7. *denre, versa est in virgam, Itidem percusso flumine erat cruor statim & sanguis in tota terra Aegypti, de hac historia quomodo loquitur verbum Dei? Aqua, inquit, fluminis versa est in sanguinem, & fuit sanguis in tota terra Aegypti. Ecce, quod fuerat antè aqua, factum est sanguis: modusque faciendi appellatur in sacris literis conuersio. Ministri nuptiarum in Cana Galileæ impleuerunt hydrias aqua vsque ad summum: & dicente Iesu (qui dicendo facit quæ vult) tulerunt Architriclino, qui cum gustasset, sponso dixit, seruasti bonum vinum vsque ad huc. Aqua igitur quam imposuerunt ministri, nunc postquam Christus dixit, appellatur vinum: Quid in ista causa dicit Euangelium? Gustauit Architriclinus aquam vinum factam. Nihil autem est aliud aquam vinum fieri quàm aquam in*

In Catechet. my-
stago. 4. *vinum conuerti. Vnde Cyrillus ait: Aquam olim Christus in vinum conuertit in Cana Galileæ, quod cum quandam habeat*

cum

cepto dedi quia pme conuersionis & que nuq in su facti capi

cum sanguine propinquitatem, facile in illum transmutatur: & eum parum dignum existimamus, cui credamus quòd vinum in sanguinem transmutet? Hæc Cyrillus Hierosolymitanus. In his igitur omnibus cum vna res alteri subito succedit, prior in posteriorem conuersa perhibetur. Panem Christus accepit palam, de illo incunctanter dixit, hoc est corpus meum. Quod verbum apud fideles, qui Christo per omnia credunt, plus habet momenti, quam si oculis corporeis viderent in locum panis ac vini, substitutum esse corpus Christi & sanguinem. Cum enim hoc sacramentum ministraretur non Pharaoni, aut Aegyptiis, non Iudæis aut Paganis, sed solis in Christum credentibus, atque etiam (vt Iustinus martyr testatur) baptizatis, & sanctè viuentibus: meritò illis idem est post panem acceptum audire hoc est corpus meum, ac videre in locum panis,

Matth.
26.

In Apo.
log. 2.

DE TRANSVBSTAN-

nis, corpus Christi substitutum. Cæ-
 terum si vel infideles corpus Christi su-
 bitò viderent adesse, vbi panis ante fue-
 rat, certè secundum naturæ lumen tene-
 rentur credere panem esse mutatum in
 corpus Christi: maximè vbi nulla esset
 de incantatione suspicio, nisi fortè Pha-
 rao non tenebatur miraculis per Moy-
 sen editis fidem adhibere, atque ideo
 iustè punitus non sit, quod supra om-
 nes magorum vires inaudita quædam
 fieri cernens, tamen diuinæ voluntati
 parere recusauerit. Licet ergo post con-
 secrationem videatur panis & vinum,
 tamen propter authoritatè dicentis, non
 minus indubitatè creditur adesse corpus
 & sanguis Christi, quàm si oculis cor-
 poreis corpus eius cerneretur. Nam
 quod B. Chrysostronus in Capharnai-
 tas dixit, Christum propterea prius
 fecisse miraculum de quinque panibus
vt per illud non essent amplius increduli ijs
quæ postmodum diceret, hoc idem potest
 ad

Exod.
3.4.7.

In Ioan.
Hom. 45.

cepto dedi. quia pme conuersionis. & que nunq. in su facte fupri

ad nostrum propositum accommodari: præsertim cum omnia miracula Christus in eum precipuè finem operatus fuerit, vt tandem soli ipsius verbo absque visibili quapiam operatione crederetur. Quo etiam in genere Apostolus dixit, *linguas in signum esse infidelibus, non fidelibus*: Ex eoque sequitur, vt panis qui prius aderat, in corpus quod nunc adesse pronunciat, per omnipotentiam verbi commutatus intelligi debeat, quamuis nihil tale videatur. Cur igitur in verbis Christi nulla mutationis facta est mentio? Quia Christus finem operis, non autem operandi viam in cœna demonstrare voluit. Ad necessitatem quippe sacramenti spectabat, vt corpus Christi, quod operatorio ipsius sermone conficiendum erat, apertis verbis pronunciareretur. At modus conficiendi operandique vt exprimeretur, id nõ tam ad institutionem mysterij, quam ad docendi rationem

1. cor. 14.

Cur mutationis mentio non est facta.

DE TRANSVBSTAN-

pertinebat. Quapropter vt facto ipso panis mutetur in corpus Christi, hoc proprium cœnæ dominicæ opus est, vt autem verbo mutatus dicatur, alterius est temporis atque instituti. Illud enim valdè notandum est, aliud esse rem quæ fit, aliud modum quo fit. Res potest describi & significari, absque eo quòd modus rei exprimat. Percussit Moyses

Exod. 7

fluuium & fuit sanguis. Ecce rem. *Versa est aqua in sanguinem.* Ecce modum rei. Poterat autem fieri vt aquæ fluuij, sanguis successisse commemoraretur, absq; eo quod vlla conuersionis mentio facta esset, quod ipsum in cœna fieri videmus. Non enim dixit Christus, panem verto in corpus meum, aut vinū in sanguinem, sed de pane re ipsa faciens corpus suum, dixit, *hoc est corpus meum*, rem & verbo faciens & simul factam ostendens, at modum faciendi Apostolos per spiritum sanctum docens, eumq; nobis ab Apostolis tradendum relinquens.

Quod

cepto dedit quia pme conuersionis & que nup in su facte fipi

Quod idem ferè in typo legis, ad nostram eruditionem contigisse animadverti potest: Ait enim Dominus ad Moysen, *Tolle virgam in manu tua, percutesque petram, & exhibit ex ea aqua ut bibat populus.* Fecitque Moyses ita. Percussit petram, & fluxerunt aquæ. Sed quo tandem modo factum est ut petra percussa fluerent aquæ? Ait alius Prophetæ: *Eduxit dominus aquas de petra, & eduxit tanquàm flumina aquas.* Constat igitur quid sit factum, sed modum facienti quæro. Vtrum enim de nihilo creatæ sunt aquæ illæ, an verò aperta petra è latere montis in apertum eductæ sunt, an alius quispiam fuit modus eas aquas producendi? Credimus omnes fluxisse aquas, & ad virgæ tactum fluxisse credimus. Eodemque modo audimus Christum dicentem Apostolis, *hoc facite in meam commemorationem.* Videmus Apostolorum successores virgam sumere, id est potestatem sacerdotalem, qua

Exod. 17.

Psal. 77.

Luc. 22.

DE TRANSUBSTAN-

qua & panem, & vinum percutiunt: statimque simul ac sonus verborum domini elementa percutit, fit nobis corpus & sanguis, pluit manna de cœlo, fluit aqua de petra, sed nondum intelligo *modum* quo fiat. Audiamus igitur Davidē prophetam magnum, etiā modum rei nobis aperientem, cuius tamen explicatio à Moysē prætermissa est. Deus, inquit, *conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum*. Conuertit petram. *Conuersio* igitur vnius creaturæ in aliam fuit modus educendi aquas de petra. Ex quo Gregorius Nyssenus hanc rem admiratus dixit: *Miraculi non obliuiscar illius quo dura & solida lapidis natura, in aquarum conuersa molliciem, potus sitientibus facta est*. Habemus igitur & rem factam, id est aquas de petra eductas, & faciendi modum, eo quòd petræ durissimæ substantia in aquarum fluentia conuertebatur. Hoc nunc ad propositum nostrum accommodate.

Chri-

Psal. 113.

In vita
Moysis.

cepto dedi. quia pme conuersione. & que nūq. in su facte capi

Christus petra est: non illa dura & saxea, sed ista mollis & aquea. Potest enim petra intelligi vel dum adhuc lapis est, & illa non dicitur Christus: potest etiã petra intelligi aqua illa in cuius naturam petra conuersa est, hæc autem petra Christus dicitur. Ait enim Apostolus, omnes eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra: petra autem erat Christus. Illa, inquam, spiritalis, non illa naturalis: Illa quæ facta est potus, non illa quæ fuit lapis. Illa quæ sequebatur populum, non illa quæ mansit in monte Horeb. Ita & dominus Iesus panis est, non ille qui coquitur à pistoribus, non ille qui à Diaconis affertur ad altare, non ille qui primum sumitur in sacerdotis manus, sed postquam sacerdos verbo domini (quod virga ipsius est) percussit panem communem, educitur corpus Christi, num substantia panis in substantiam corporis commutatur. Porro Christus panis

1. Cor. 10.

Exod. 17.

DE TRANSVBSTAN

Ioan. 6.

Cypria-
nus de
cena do-
mini

panis noster est, non ille vnde factum est corpus Christi, sed iste, in quem conuersus est triticeus panis, *Hic enim est panis de caelo, panis verus, panis dei, panis* hic spiritualis est, non naturalis, factus est cibus mentis, non ventris, nec tantum manet in monte dei ad dexteram patris, sed sequitur nos in hac solitudine, vaticum nobis factus, donec perueniamus ad terram fluentem lacte & melle, vbi iam non sub inuolucro panis triticei panem vitæ comedemus, sed sine Sacramento facie ad faciem videbimus eum sicuti est, in propria, non solum figura, sed etiam substantia. Neminem spero iam dubitare, quoties post vnam rem naturæ lumine prius nobis cognitam, alia quæ specie differt, subito præter solitum ordinem aut palam succedit, aut à Christo perspicuè affirmatur, quin illa prior in hanc posteriorem conuersa & commutata dici debeat. Quod genus conuersionis in hoc Eucharistiæ negotio,

tio,

cepto dedi quia pme conuersionis & que nup in su facte supi

tio significante vocabulo maiores nostri appellauerunt transubstantiationem, quam qui negant, (omnes autem Lutherani & Zuingliani aut mutare opinionem, aut eam negare coguntur) ab illis quæro, quodnam Euangelium nobis proferunt, vbi panis & vinum aut à Christo aliquando promissum, aut in cœna datum, aut ab Apostolis manducatum, ac nobis traditum recenseatur. Si enim vt aqua in veteri substantia post consecrationem baptismi manet; sic panis & vinum in priore natura post benedictionem verborum cœlestium consistunt (quam similitudinem isti vrgere vehementer solent) debuit & promissio non minus de pane & vino fieri, quàm de aqua baptismi facta est: & comminationem eandem non recipienti panem & vinum oportuit apponi, quæ non loto aqua baptismatis, apposita esse cognoscitur. Ac vt dictum est, *nisi quis*
rena-

Collatio
 baptismi
 cum Eu-
 charistia.

DE TRANSVBSTAN-

- Ioan. 3. *renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto nō intrabit regnum cælorum*, ita dici oportuit, nisi comederit panem, & biberit vinum in commemorationem meam, non habebit vitam in seipso. Ut dictum est,
2. *qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit*, sic dici debuit, qui crediderit & panem comederit, ac vinū biberit, saluus erit. Ut in ipsa baptismi collatione dicitur, *ego te baptizo*, quod utique significat ego te lauo (nō est autem lotio naturalis quæ aqua naturali non fit) sic debuit in cœna domini dici, *ego te pane & vino pascō in vitam æternam*. Ut in baptismi collatione aqua nec nomē accipit nouum, nec tanta cautione custoditur, ut guttam aliquam illius in terram cadere nefarium putetur, ita oportuit nec panis viniq̄ue nomina mutari, nec sollicitè adeo caueri, ne mica fortè in terram caderet. Sin hæc omnia longè aliter se habent, si & promissio, & comminatio non de pane, aut vino, sed de
- cor-

cepto dedi quia ipse coniugationis & que nunq̄ in su facit sibi

corpore & sanguine Christi solo facta est: si dictum est, *operamini, non cibum qui perit* (panis autem & vinum comesta pereunt) sed *operamini cibum, qui permanet in vitam æternam: nec solum eum cibum qui est opus dei ut credamus in eum quem ille misit, quem cibum rota trinitas & ante aduentum Christi fidelibus dederat, & iam tunc dabat quando Christus adhuc turbis loquebatur, (dicebat enim, pater meus dat vobis panem de cælo verum, dat, inquam, hoc ipso momento) sed si præterea dictum est, operamini cibum permanentem in vitam æternam, quem filius hominis (posthac) dabit, nec tantum pro vobis in cruce, sed vobis ipsis dabit (in sacramento:) si explanandi gratia adiectum est, & panis (hoc est cibus) quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: si comminatum est, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, id est, carnem vitæ in corpore vestro (ut*

Ioan. 6.

Theophi-
lactus ibi-
dem in c.
6. Ioan.

D

Cyril-

DE TRANSUBSTAN-

In Ioan. 1.10.ca. 13. *Cyrellus ait,) si promissio facta est, qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: si confirmationis causa adiectum est ne Christū parabolicè locutum putaremus (vt D. Chrysofomus annotauit) caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: si effectus comestionis huius patefactus est, qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem in me manet & ego in illo: si ratio præsentia verissima per beatum Hilarium ex eodem Euangelio declarata est, dum verè sub mysterio carnem corporis sui sumentes, in nobis carnalibus manentem per carnè Christum habemus, eaq; conditione per eum viuimus, qua ille vn̄um cum patre naturaliter viuit propter patrem in se naturaliter manentem: si panis hic qui Christus est, non minus verè manducandus significatur, quàm Iudæorum patres Manna in deserto manducarunt, hoc est, non solum corde, sed etiam ore: si qui hunc panem*

In Ioan.
1.10.ca.
13.

In Ioan.
Hom. 47

Lib. 8. de
Trinit.

Ioan. 14

cepto dedi quia p̄ne conuersionis & que nūq̄ in hi facte s̄ipi

nem manducat, viuet in æternum ac propterea dici non possit, panem triticeum æternæ salutis causa simul manducandum esse: Si in hijs omnibus nihil prorsus de pane & vino commemoratum est: si cum ad ipsam cœnam veniretur, panis quidem & vinum sumebantur, sed neq; à Christo data, neq; ab Apostolis accepta leguntur, sed totum hoc quod tradidit dominus, esse corpus & sanguinem suum clamat: quæ hæc est impudentia vel dominum in promittendo sui oblitum, vel in præstando minus veracem profiteri? Nonne cū promissio præcessit, ac præstatio postea subsequitur, sic vnâ cum altera conferre, & comparare debemus, vt vtramque alteri lucem afferre statuamus? In panibus miraculum factum est: & in cœna mirabile opus de pane dominus fecit. Ibi visibile propter incredulos: hîc inuisibile propter fideles. Ibi à panibus ad sermonem de carne & sanguine

DE TRANSUBSTAN-

nem ventum est: hîc post acceptum panem, operatorio sermone pronuntia-

Iohan. 6.
Matt. 26.

tur, hoc est corpus meum. Capharnai dictum est, *dabo*: & nunc dicitur, *accipite*. Ibi, *caro mea est*: hîc autem, *hoc est cor-*

Iohan. 6.
Luce. 22.

pus meum. Ibi, *quam dabo pro mundi vita*: hîc, *quod pro vobis datur*. Ibi, *nisi manducaueritis & biberitis*: hîc, *manducate & bibite*. Ibi, duodecim soli cum Christo re-

Iohan. 6.
Iohâ. 13.

manferunt: hîc duodecim soli cû Christo discumbunt. Ibi vnus ex duodecim diabolus appellatur: hîc Satanâs intrauit in vnum ex duodecim. Et nunc tu vis aliud exhiberi, quàm promittebatur? Vis panem & vinum manducari quæ neq; ibi promissa, neq; hîc data pro nobis dici possunt? Verbum autê illud *Hic est*,

Tertulia.
Li. 4.
côt. Mar.

aut (hoc est) quando promissionem præcedentem consequitur, verbum est *re-*

præsentans & exhibens id ipsum quod promissum erat. Qui Petrum in iudicio ficti promittit, tunc demû à vinculo quo tenebatur, liber, & solutus est, cum præ-

sentem

cepto dedi. quia pme coniugationis. & que nup. in su facit capi

sentem in iudicio Petrum exhibens, verè dixerit, hic est Petrus. Hoc idem à deo factum videmus in filio suo vnigenito, quem cum Patriarchis & Prophetis sæpissimè promississet, tandè exhibens eū, ait : *hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui, ipsum audite.* quasi dixisset, hic est ille quem iam inde ab Adam promissum venturum. Hic ille est. Ego iam fidem liberaui, vestrum porro est ipsum audire. Nonne impudentissimus nunc videri deberet, si quis alium hominem præter filium dei per vocem patris ostendi affirmaret, cum ille dixerit filium hunc suum esse, ac nullam præterea nominauerit personam? Eodem planè modo cū Christus plurimis verbis carnem suam in cibum, ac sanguinem in potū promississet, tandem liberans fidem ait : *accipite, comedite, hoc est corpus meum. Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus.* Panis vero & vinū vt neq; sunt promissa, neque dum in sua natura manent, pars ali-

Matth. 3.
& 17.

Iohan. 6,

Matth. 26.

D 3 qua

DE TRANSUBSTAN-

qua veri corporis & sanguinis Christi sunt, sic neq; post eiusmodi promissionem exhibita esse existimare debemus. Illa enim ad hoc erant necessaria, vt de his fieret corpus & sanguis, nō aut vt cū his aut in his fieret. Quēadmodū enim inter promissionē de aduētū Christi factā, & exhibitionē ipsius, id interiectum est, vt de Maria templū sibi ac domum sapiētia ædificaret, neq; tamen cū Christus ad Iordanē exhiberetur, simul cum virgine Maria exhibitus est, ita omnino inter promissionē carnis comedēdæ, ac præstationē, interuenerūt panis & vinū, nō vt simul cū carne exhiberentur, sed vt de illis caro fieret. Ait enim dominus, *hoc facite in meam cōmemorationem.* Facere autē significat nō modo agere, aut cōtemplari, sed etiā (vt Basilius magnus docet) opus aliquod, postquā operari quis desierit, post se relinquere. Postquā aut deus perfectis cælo & terra quieuit ab omni opere quod patrarat, nō ferè totū
aliquid

Prouer. 9

Luc. 22

1. Oratio
in Hex-
am.

Gen. 2

cepto dedi. quia pme cōmūgationis & que nūq; in su facit capi

aliquid prorsus de nihilo creans, sed oīa quæ fecerat valdè bona, prudentissimè gubernās, & perficiēs: iā inde ab illo tēpore siue naturalis, siue miraculosa dei operatio in faciēdo interuenerit, nūquā id vnde fit quippiā, in priore natura manet. Cū autē Christus post acceptū panē & vinū dicēs, *hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus*, subiecerit, *hoc facite in meā cōmemorationem*, quid aliud facere iubet, quā corpus & sanguinē suū? adeo ut Diony. Areopagita propter hanc dei iussionē, dicat sacerdotē *diuinissima cōsecrare*: Ambrosi. vero, *sanguinem effici qui plebem redemit*. Hieron. *presbyteros Christi corpus sacro ore cōficere*. Chrysoft. *eamdem oblationem quā dedit ipse discipulis, sacerdotes modo quoq; cōficere*: deniq; Damascenus de isto ipso præcepto (hoc facite) agens, corpus (inquit) & sanguis Christi, *omnipotēti eius præcepto, donec veniat efficitur*. Quod si clarū est Christū iussisse, ut corpus & sanguis suus fieret,

Luc. 22

De Eccl. hic. cap. 3

ἱερουργεῖν. De Sacra.

lib. 4. c. 5

In ep. ad Heliod.

In 2. ad Timoth. cap. 2

Lib. 4. cap. 14

DE TRANSVBSTAN.

non utiq; iussit illa de nihilo fieri. Cur alioqui illa facturum panē & vinum, velut operationis materiā sumpsit? Cur ait Tertullianus, *fecit panem corpus suum?* Cur ait Ambrosius, *de pane fit caro Christi?* Cur Chrysostomus, *hic panis propter aduenientem ei spiritum, panis cœlestis efficitur?* Cur deniq; Hieronymus affirmat, *vinum consecrari in sanguinem?* Si ergo ex pane & vino, corpus & sanguis fiat, iam illa manere panis & vinū minimè possunt. Isto enim pacto corpus & sanguis Christi, de illis non fierent omnino, si id vnde fierent, non mutaretur: fieri autem iubetur, atq; vt fiât, nihil aliud præter panem & vinū accipitur. Ex illis igitur cum fiant, manere illa vnde fiunt in priore substantia non possunt, quia nec terra mansit quæ facta est Adam, nec os quod factum est Eua, nec sanguis Mariæ qui factus est Christus. At nunc instat Lutheranus acerrimè ac teneo te, inquit. Si enim ex pane & vino corpus Christi

Lib. 4.
cont.
Marc.
De Sa-
crament.
li. 4. c. 4.
In Ioan.
Hom. 44
ad Galat.
c. 5.

Gen. 1.
& 2.

LUC. 1.

cepto dedi. quia pme conuersionis & que nuq; in su facte capi

Christi ac sanguis fiat, quāquā panis & vinū in tota sua natura nō maneat, tamen materia saltem illorū manere debet, quæ neque generatur vnquā neque corrumpitur. Iā si materia panis & vini manet, tota substantia illorum in totam Christi substantiā nō mutatur, atq; ista ratione transubstātiatio non stabilitur. Ergo illud mihi nunc probandū est, neque materiam quidē panis & vini restare: si prius hoc admonero, Lutheranos omnes vel ex hoc solo victos esse, quòd tota prior essentia panis & vini post cōsecrationē in vetere natura manere non possit, quod tamen illi summa cum pertinacia hactenus defenderunt. Non autem oritur nunc primū corpus Christi, vt opus ei sit materia quapiam unde generetur, sed iam olim Christus de spiritu sancto ex Maria virgine conceptus, materiam de illa sumptam *in melius ineffabiliter commutauit*, faciens de purissimo sanguine mulieris, carnem &

Quòd ne materia quidem panis & vini manet.

Aug. lib. 83. quæst.

D 5 sanguis.

DE TRANSVBSTAN-

sanguinem filij dei . Quapropter cum hæc mutatio quæ in sacramento fit , ad generationem corporis Christi non requiratur, nulla profus causa est, cur vlla materia panis & vini supersit . Neque verò fit aliquid quod antè non erat, sed quod erat in se perfectissimũ , id hîc fit præsens per transubstantiationem. Cogitate igitur, atque acerrimis mentis vestræ oculis contemplantini , panem & vinum non in quamlibet rem, sed in ipsum Christi corpus & in sanguinem filij dei mutari debere . Recordamini deinde Christum , finita iam humili carnis suæ dispensatione , ad dexteram dei patris in cœlestibus assidētē, nec augeri, nec minui, nec omnino pati aliquid posse . Itaque cum positum sit hanc mutationem, qua de agimus, in Christi naturam fieri , quis ferat vt infima hæc materia panis & vini vel materiam carnis Christi iam immortalem expellat, vel simul cum ea maneat, perinde quasi
necesse

Ro. 6.
Acto. 7.

cepto dedi quia pme conuersionis & que nuq in su facte capi

necesse fit aut toties augeri Christum nouæ materiæ accessione, aut toties priore sua materia spoliari, quoties panis & vinum in corpus eius & sanguinem consecrantur. Sin hæ sunt cogitationes indignæ hominibus Christianis, & tamen verbum dei fallere non possit, quo post acceptum panem dicebatur, *hoc est corpus meum, hæc facite in meam commemorationem*: restat vt non modo essentiam panis ac vini, sed materiam præterea vniuersam in corpus & sanguinem Christi transfirè credamus. Quibus ita constitutis, id iam sequitur, vt ostendamus, quàm accuratè veteres sacrificio- rum figuras hæc noua transubstantiatio impleat. Ita ferè comparatum videmus, vt cuiusque gentis publica sacrificia communem totius populi statum optimè significant, ac declarent. Nec iniuria. Si enim lex commune præceptū, & communis reip. sponsio est, ad cuius normā omnes ciues conformare se

Luc. 22.

DE TRANSUBSTAN-

se debent, atque illa tamē ipsa lex rebus
 sacris vsq; eō deseruit, vt præ illis propē
 omne ius priuatum videatur, solumque
 id publicum existat quod in sacris, in sa-
 cerdotibus, inque magistratibus (qui &
 ipsi sacrosancti habentur) consistit: si
 propterea D. Paulus dicebat, *translato sa-*
cerdotio necesse esse vt legis translatio fiat,
 quia videlicet sacerdotio lex vbiq; ser-
 uuit: si ergo in sacris ritibus & ceremo-
 nijs nullus est cultus excellentior sacri-
 ficio in quo summum honorem deo
 publicè deferimus: meritò qui ecclesiæ
 causam omnem (quæ potissimum in
 transubstātiatione hac exprimitur) scire
 vult, à sacrificio Christiani populi, de
 quo nunc agitur, cognitionis suæ initiū
 capere debet. Sacrificium autem eccle-
 siæ Christianæ (præter seipsam) nihil a-
 liud, quam corpus Christi est. De illo
 enim corpore, ipse Christus *ingrediens*
mundum dicebat, sacrificium & oblationem
(legis Moysaica) noluisti, corpus autem ap-
tasti

Heb. 7.

Heb. 10.

cepto dedi quia pme conuersionis & que nuq; in In facit capi

casti mihi. Quia pro illis omnibus sacrificijs & oblationibus (ait Augustinus) corpus eius offertur & participantibus ministratur. Itaque cum D. Paulus de verò dei cultu amplectendo, fugiendaque idololatria ageret, vt gentes dæmonijs, & nō deo immolasse dixit, Iudæos autē deo quidem immolasse, sed per eam rem altaris sui, hoc est ciborū in altari vmbatili oblatoꝝ participes fieri, non autem altaris veri, quod Christus est (si quidem nos aliud altare habemus de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deseruiunt:) Ita (vt etiā est apud D. Augustinum) secutus ostendit ad quod sacrificium debeant iam pertinere Christiani, dicens: *vt prudentibus loquor, vos ipsi iudicate quod dico. Calix benedictionis cui benedicimus nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis quem frangimus nonne participatio corporis domini est?* quasi dicat, vt ex gentibus alij tauros Apollini, alij porcos Cereri mactant, ex
Iu-

De ciuit.
dei li. 17.

c. 20.

1. Cor.

10.

Heb. 13.

Contra
aduersar.
legis &
prophe-
tar. li. 1.

cap. 19.

1. Cor.

10.

DE TRANSUBSTAN-

Iudæis autem alij agnum, alij caprum, alij simulam deo immolant, & omnes cuiusque sacerdotij obseruatores de rebus oblatis participant, & per illas cum eo cui offeruntur: sic nos Christiani corpus & sanguinem domini *in sacramento quotidie immolamus*, & per id cum Christo vnus panis, vnum corpus effici-mur. Hoc igitur sacrificium nostrum quod est corpus Christi, per *transubstantiationem* consecrari debuit, tum vt impleantur vetera naturæ, legisque sacrificia, quæ vsque ad Christi aduentum vacua erant & imperfecta, tum etiam vt totius mystici corporis Christi ad deum conuersio, & cum deo coniunctio, significante mysterio describatur. Sacrificia primum omnia siue illa interna tantum erant (vt pote cordis contriti & humiliati) seu etiã externa, (vt oblationes, & victimæ vel pacificæ, vel pro peccato) ante Christi aduentum imperfecta fuerunt & vacua. Nam qui ex fide per gratiam

Ad Boni-
facium.
Ep. 23.

Psal. 50.

Leuit. 6.

cepto dedi quia pme conuersione & que nunq in su facte sippi

tiam dei benè ac iustè operabantur, illis deerat fidei suæ perfectio, & complemētum, hoc est, *mediator dei & hominum*, 1. Tim. 2. homo *Christus Iesus* qui per sanguinem suum reconciliaret eos deo, fidemque de natiuitate ac morte ipsius tot ante seculis habitam, verè nascendo ac moriendo adimpleret. Non enim poterat *fides* Gal. 5. Actor. 4. etiam *per charitatem operans* absq; Christi morte, vel patris iram placare, vel ianuam regni cœlorum aperire. Quominus mirandum est, si externa sacrificia (*quæ internorum Sacramenta, id est, sacra signa erant*) multo magis inania ex se & vacua extiterunt. Quomodo enim signum & figura, ipsius veritatis conditionem superare poterat? Itaque vt illa interna fidei & charitatis sacrificia, initium quidem salutis per gratiam dei erant, sed consummationē non nisi per carnē Christi Iesu acceperūt: sic eueniebat in externis eorum figuris. Nā cū *initium* externorū sacrificiorū sit, materiā Externi sacrificij partes. 1. habere

DE TRANSVBSTAN-

2. habere quæ offeratur: *progressus* verò, vt ea materia per consecrationem in me-

3. lius mutetur: *finis* demum, vt sanctum opus quod ex illa mutatione efficitur, deum offerenti placatum reddere & *pro*

August.
de trin.
lib. 4. ca.
14.

viciosis mundandis possit offerri: eatenus vetera sacrificia profecerunt, vt & rem habere offerendam, & oblatam aliqua ex parte mutare possent. Agnum quippe oblatum poterant mactare, adolere, comedere, denique ex agno aliud quiddam quod agnus non esset facere. Sed cum debuerit sacrum opus per illam mutationem effectum ad rem longè meliorem & ipsum peruenire, & offerentes perducere, hîc miserè deficiebant omnia & rerum anima carentium, & brutorum animalium sacrificia. Nam similia per ignè in cineres, agnus per mactationem redigitur in cadauer. Quæ utilitas in his operibus vtrîsq;? Quis dubitat quin melior sit farina triticea, quàm

Eccle. 9. cineres aridi? melior *vel canis viuus quàm etiam*

cepto dedi. quia pme conuersionis & que nup in su facit capi

etiam leo mortuus? Quid ergo in his re-
bus significatum est? Vtique nec aliqua
victima carere homines posse, neque
præsente contentos esse: qualem ha-
bent afferunt, vt meliorem offerendo
obtineant. Hinc illæ tot mutationes. Oc-
ciditur animal, occisum in frusta diuidi-
tur, diuisum comburitur, combusti ci-
neres offeruntur extra castra, sed nondum
quies, nec enim vel sic inuentum est
quod quærebatur. Quis ergo finis mu-
tationum, aut vnde spes quietis? Sine
controuersia de cælo expectanda est.
Cuius rei typus olim fuit propositus,
dum res oblata, per flammam diuinitus
excitatam, in meliorem hostiam con-
uertebatur. Per illam quippe inflamma-
tionem respexisse dominus creditur ad A-
bel & ad munera eius. Per illam ascendit
ignis de petra & carnes azimosque panes
Gedeonis consumpsit. Per illã ad Salamo-
nis preces ignis descendit de cælo, & deuo-
rauit holocausta & victimas. Deniq; me-

E mo-

Leuit. 1.
& 6.

Gen. 4.
Hieron.
in. quæst.
heb.

Iud. 6.
2. Par. 7.

DE TRANSVBSTAN-

3. Reg. 18 moria tenere vos arbitror quid Elias egerit in monte Carmeli . Aedificauit de lapidibus altare in nomine Domini , (prorsus eiusmodi qualia nunc ab hæreticis passim diruuntur) *diuisit per membra bouem, & posuit super ligna, & fudit aquam super holocaustum* tribus vicibus, cumque iam tempus esset vt offerretur holocaustum *ignem de cælo petens, domine (inquit) deus Abraham, & Isaac, & Israel ostende hodie, quia tu es dominus deus. Cecidit que ignis domini, & vorauit holocaustum, & ligna, & lapides, puluerem quoq;, & aquam quæ erat in aqueductu, lambens.* Quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam & ait: *dominus ipse est deus, dominus ipse est deus.* Ergo de cælo ignis expectandus est qui terrenam nostræ oblationis materiam absumat. *Omnia enim ista in figuram contingebant illis.* Venit igitur de cælo cælorum, de sinu patris filius dei carnem accipiens de Maria, eamq; in cruce per

Ignis de
cælo.

1. Cor. 10

cepto dedi quia ipse conuersionis & que nunq; in su facit capi

per mortem deponens, tertia die mortem vita gloriosa commutavit, eo sacrificio patris iram iustissimè placans, nos deo reconcilians, januam cœli aperiens, beneficia nova nobis impetrans, gratia-
 q; pro impetratis perpetuò agens, adijciens infirmæ naturæ supe abundantē gratiam, mortuæ legi spiritum viuificātem, infidelibus fidem, fidelibus perfectionem, ac *finem fidei salutem animarum.*
 Ac sic quidem sacrificijs internis cōsultum est. Sed quid? Externa sacrificia nūquid etiam suam perfectionem non obtinuerunt? Absit, vt non obtinuerint, *cum nec iota vnū, nec vnus apex præterierit ex lege, donec omnia fuissent facta,* quātoq; magis ius naturæ quod apud omnes idem, nulliq; mutationi obnoxium censetur, à Christo factum tectum per omnia est conseruatum, ita vt & externum aliquid, propter ius naturæ, & id perfectissimum propter aduentū Christi deo sacrificari oporteat, qui solus

Ioan. 19

Rom. 5

Coloss. 1

1. Pet. 1

Matth. 5

DE TRANSVBSTAN-

Augu. de vetera sacrificia per meliorem sacerdo-
 ciuit. dei. tem in melius mutanda prædixit. Cum
 lib. 10. enim vel maximè obligemur ad nomē
 cap. 17 dei publico sacrificij cultu palam confi-
 Philo. in tendum, cui (vel Philone attestante) is
 lib. de vi- honor necessariò deberetur, etiamsi ni-
 ctimis. hil ab eo expectaretur gratiæ: cumq; &
 omnes Patriarchæ *quæ de manu domini*
 1. Paral. *acceperant, eorum primitias ei dederint*, &
 29. *Propheta David familias gentium (quas*
 Psal. 95 *non nisi tempore noui testamenti con-*
uertendas præuiderat) inuitet ad afferen-
 Malach. *dum domino gloriã & honorem*, & Mala-
 cap. 1 *chias aperte denuntiet magnum esse no-*
men domini in gentibus, & in omni loco sa-
crificari & offerri uomini eius oblationem
mundam: vtrum nos, illæ gentium fami-
 Gen. 4. 9 *liæ de quibus Prophætæ prædixerunt,*
 22. *ius illud naturale (quod auctore deo ac-*
 3. Reg. 18 *cepimus, haufimus, imbibimus, quo A-*
bel, Noe, Abraham, Helias vt exterius
deo sacrificarent adducti sunt, quod
mutari nunquàm potest, ac ne defice-

re

cepto dedi quia pme conuersioni & que nuq in lu facte fupri

re quidem) nos in Christo regenerati post tot accepta beneficia statuemus illud innatum ius eijciendum ex animis nostris, atq; è republica Christiana exterminandum? Cumq; bellum deo (more gigantum) intulerimus negantes illi honorem & cultum externi sacrificij, in Christum præterea, tanquam id ille prohibuerit, eius rei causam aut potius culpam conferemus? Quasi vero perfectissimum illud sacrificium quod semel in cruce oblatum credimus, aut sine testimonio in Ecclesia dei sit relictum, aut quicquid illud erit quod tantam oblationem publicè annunciabit, non debeat ob eam ipsam rem sacrificiū & dici & esse. Nam si rationē publici sacrificij verè cōsecuta sunt quæcunq; ab hominibus pijs in prophetiā futuræ mortis Christi celebrata sunt, quantò iustus ea religio quæ ab ipso Christo in ipsius mortis annuntiationem instituitur, omnino sacrificium censeretur atq;

DE TRANSUBSTAN-

existimari? Nam tamen Christi in
 Heb. 10. cruce moriens vna oblatione consumma-
 uerit in æternum sanctificatos, tamen
 quemadmodum eo sacrificio non fecit
 1. Ioan. 1. vt non peccaremus omnino, sed vt do-
 lentes de peccatis, veniam per ipsius
 sanguinem in fide ac dilectione dei cō-
 sequamur: sic neque vnicum illud cru-
 entum sacrificium impedit, quo mi-
 nus inuenta hostiæ semel mortuæ,
 Ambrosi. de sacra. nunc autem in æternum viuentis ob-
 li. 4. c. 6. latione, mortis beneficium nobis quoti-
 & lib. 5. die peccantibus etiam quotidie dispen-
 cap. 4. setur: præsertim cum Christus manens
 Heb. 8. sacerdos in æternum secundum ordinem
 Melchisedech, & habere necessario debeat
 Oecume. quod in æternum, id est vsq; ad consumma-
 in. c. 5. ad tionem sæculi offerat, & id nihil aliud esse
 Heb. queat præter vnicam illam pro peccatis ho-
 Philip. 2. stiam, quæ per mortem in gloriam cœle-
 Heb. 8. stem intrauit, vt talem haberemus pon-
 λειτουργός tificem qui sedens ad dexteram dei mi-
 nister etiam esset sanctorum. Nam in ho-
 dier-

cepto dedi quia pme conuersione
 & que nuq; in hi facte fipi

diernum dieni Christus ministrat sanctis (hoc est Christianis qui vocati sunt sancti) vt cætera gratiæ sacramenta, sic etiam corporis & sanguinis sui hostiã. de qua post acceptum panem ipse dixit, *hoc est corpus meum quod pro vobis datur,* Luc. 22
hoc facite in meam commemorationem. Itaque D. Chrysoſtomus omnia pontificatus legalis ornamenta, magnumq; illud Helix sacrificium *leuia merito nominavit præ ijs quæ gratiæ tempus nobis aduenit, dum conspiciamus dominum immolatum, sacerdotem sacrificio incumbentem, ac preces fundentem, tum verò turbam circumfusam precioso illo sanguine intingi ac rubeferi. O miraculum, O dei benignitatem qui cum patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo omnium manibus pertractatur, fitq; id conspicientibus circumſistentium omnium oculis. Adest sacerdos non ignem gestans, sed spiritũ sanctũ: is preces diuturnas fundit, non quòd flamma cælius dilapsa, sacra apposita absumat, sed vt gratia in*

De Sacerdotio. li. 3

DE TRANSUBSTAN-

sacrificium influens, per illud ipsum omnium animos inflāmet. Notate verba Chryso-
stomi. Gratia dei velut flamma quæ-
dam celestis in sacrificium influit, ac
postea non per fidem solum & charita-
tem, sed *per illud sacrificium quod est cor-
pus Christi, nostros animos inflamat &*

Ambro-
sius de ijs
qui mit.
cap. 9

purgat. Iam vero D. Ambrosius idem
exemplum Helix ad rem nostram accō-
modans, *si tantum (inquit) valuit sermo
Helix, vt ignem de celo deponeret, non va-
lebit Christi sermo vt species mutet elemen-
torum?* Cum igitur essent & vera cordis
& typica corporis sacrificia, cum solus
Christus omnia in seipso tam in corde
quàm in corpore per crucem adimple-
set, vt quæ in ipso erant plenissima, in
corda & corpora nostra de ipsius ple-
nitudine redundarent, in ea nocte qua
tradebatur externum Ecclesiæ sacrifi-
cium instituens, *novi testamenti novam
docuit oblationem, vbi & panis & vinum
in corpus & sanguinem suum conuer-*

Irenæus
li. 4. c. 32

teren-

cepto dedi quia pme conuersione & que nuq in su facit scripi

terentur, & nos illa eadem tam corde
 per fidem, quàm corpore per sacramen-
 tum accipientes, ad ipsius imaginem per
 hæc mysteria transformati, viueremus
 in ipso, & per ipsum, *iam non nos, viueret
 autem in nobis Christus*. Ecce finem ab
 omnibus externis sacrificijs expetitur,
 ac iam tandem in vno solo eorum ge-
 nere perfectissimè adeptum. Noluit e-
 nim tanta victimarum varietate Eccle-
 siam suam deus onerare, quanta in ve-
 tere synagoga ad populum duræ cerui-
 ris comprimendum imponebatur, sed
 mundissimam speciem ex omnibus, &
 paratu facillimam deligens, dum panis
 & vinum aqua mixtū in corpus & san-
 guinem suū conuertuntur, æterni sacer-
 dotij veritatem sub magni sacerdotis
 Melchisedech Sacramentis, & infideli-
 bus hæreticis occultavit, & fidelibus
 Christianis exhibuit, *ijs qui ex fide sunt
 Abrahamæ, qui benedicentur cum fideli A-
 braham*. Atque hæc est causa cur sacer-

Augu. in
 epi. ad la-
 nuar.

Gal. 3

DE TRANSUBSTAN-

dotiū Melchisedech adeò mirificè præ-
latum sit cæteris omnibus, quia hoc so-
lum materiam suæ oblationis, hoc est
panem & vinum in longè optimam ho-
stiam conuertere per Christum potuit,
atq; ita vero externi sacrificij sine (qui
est corpus Christi) diuinitus impetrato,
mansurum erat in vetere specie, ac noua
veritate in æternum. Nam quæ insania

- Gen. 14. est, negare id quod gestum est à Mel-
chisedech, figuram cœnæ dominicæ
1. extitisse? *Melchisedech* enim sacerdos
Heb. 5. dei summi fuit: & *Christus* dei summi
2. summus est sacerdos. *Ille* panem & vi-
num protulit: *hic* panem & vinum ac-
Matt. 26. cepit. *Ille* benedixit, & *hic* benedixit.
3. Marc. 14. *Ille* benedicendo obtulit Abram deo,
4. cum diceret, *benedictus Abram deo excel-*
Gal. 3. *so: & hic* benedicendo obtulit deo vni-
cum illud semē Abrahæ secundum car-
nem (quod est corpus suum) dicēs, Hoc
est corpus meum. *Ille* gratias egit deo
5. pro Abrahæ victoria per ipsum victoris

cor-

cepto dedi quia pme conuersione & que nūq; in su facit capi

corpus quod propè in manibus tenens dicebat: *benedictus deus quo protegente hostes in manibus tuis sunt. Et hic, gratias egit deo pro victoria tua contra mortem & diabolum, in ipso illo corpore quod diabolum vicerat, dicens: hoc est corpus meum quod pro vobis datur. Ille quamvis panem & vinum protulerat, tamen viso semel Abraham (quasi occurrente meliore hostia) ipsi statim benedixit, nec vlla amplius panis aut vini facta est mentio, quia Christus à pane & vino quod accepisset, in illam longè meliorem carnis suæ hostiam quæ est ex semine Abrahamæ, ita erat per benedictionem transiturus, ut panis & vini substantia deinceps non manerent. Ille panem & vinum obtulit quidem velut sacerdos dei altissimi, sed tanquàm sacrificij non finem, sed materiam, quæ mutari deberet in carnem Abrahamæ, sicuti verissimè in illam mutata est, cum Abraham panem illum comedens, vinumque bibens*

Gen. 14.

Luce. 22.

6.

7.

eam

DE TRANSUBSTAN-

eam in proprij corporis substantiam
 conuerit. Nam & ^a Philo Iudæus &
^b Iosephus & ^c Clemens Alexandrinus,
^d multiq; præterea testantur Abraham
 comedisse illa que offerebantur à Mel-
 chisedech. ^d Cibus autem amittens spe-
 ciem suam, in corpus comedentis verti-
 tur. Itemque Christus cum accepisset
 panem & vinum velut materiam vnde
 sacrificium suum fieret, ea conuertit in
 frumentum electorum atq; in vinum quod
 generat virgines, in corpus videlicet ac
 sanguinem suum. Nō quòd panis com-
 munis (ait Nyssenus) dum comeditur à
 Christo, eo progrediatur vt verbi corpus e-
 uadat, sed statim per verbum in corpus mu-
 tatur, vt dictum est à verbo, quoniam hoc
 est corpus meum. Quod enim Melchi-
 sedech non nisi per comestionem A-
 brahæ obtinuit, vt in carnem illius illum
 suum panem & vinum transferret, id
 Christus implens veritatem præfiguratae i-
 maginis, ore solo ac verbo perfecit, vt ip-
 sum

^a. In lib.
 de Abra-
 ham.

^b. Antiq.
 Judai. li.

1. cap. 10.

^c. lib. 4.

Strom.

^d. Aug.

li. 83.

quæst. 73.

Zacha. 9.

Nyssenus
 in orat.

Catech.

Cyp. lib.

2. ep. 3.

cepto dedi quia pme conuersione & que nup in su facit ripi

sum esse fabricatoris mundi filium (hoc est Irenæus.
verbū dei per quod lignum fructificat) & lib. 4,
dicamus & credamus : dum constat nobis, cap. 34.
eum panem in quo gratiæ actæ sunt, corpus
esse domini nostri, & calicem sanguinis eius.
 Debit enim veritas vmbra superare,
 nō tam in operādi modo, quā in re ipsa.
 Dum Melchisedech obtulit Abraham 8.
 deo, etiam hostia quæ offerebatur (hoc
 est ipse Abraham) seipsum secreta pieta-
 te obtulit, eiusdem precij victimam, siue
 illā vt visibiliter à Melchisedech, seu il-
 lam, vt inuisibiliter ab ipso Abraham of-
 ferebatur, estimamus. Eadē quippe fuit
 utrobique res. *Et Christus dum ex pane*
facit corpus suum, fit vt eadē hostia quæ
ferebatur in manibus Christi, quando com- August.
mendans ipsum corpus suum, ait, hoc est cor- in psalm.
pus meum, nec minor sit in veritate natu- 33. conc. 1
ræ illo ipso qui accepit in manus suas quod
norunt fideles, & ipse se portabat quodam- In Conc.
modo : nec minore pietate se offerat deo 1. Psalm.
in cœna inuisibiliter, quā visibiliter in 33.
 cruce

cruce

DE TRANSUBSTAN-

9. cruce obtulerat, quia prorsus idem est
 utrobique Christus. Abraham licet non
 minorem hostiam obtulerit deo quàm
 Melchisedech (quia eadem prorsus ob-
 tulit) tamen ideo (ratione mysterij) mi-
 nor dicitur: quia Melchisedech prolato
 pane & vino benedixit ei. Minus est au-
 tem quod benedictionem accipit quàm
 quod illam impartit. Ita & Christus cū
 sit idem sacerdos, & idē sacrificiū, siue
 in sua specie, seu in sacramēto corpo-
 ris & sanguinis sui perpēdatur, tamē ideo
 sacramentum Eucharistiæ, figura, sym-
 bolum, & signum Christi dicitur, quia
 hoc mysterium de pane & vino per be-
 nedictionem verbi cœlestis confectum,
 sub aliena specie Christum ideo conti-
 net, ut quid in sua fecerit *fideli ore & cor-
 de ipsum* verè manducantes, & recorde-
 mur intelligibiliter, & participemus de
 spiritu eius utiliter. Hic autem præsentia
 modus minor quodammodo est ipsa
 Christi veritate, præsertim illa visibili
 &

Procopi-
 us Gaze-
 us in
 Gen. c. 15
 Heb. 7.

cepto dedi. quia ipse conuersionis & que nunq̄ in hi facte capi

& gloriosa. Quæ cū ita se habeant, nullo modo audiendi sunt qui vel negant ea quæ gerebātur à Melchisedech erga Abrahamā, ad nostrū sacrificiū pertinere: vel D. Paulū putāt cū de sacerdotio Melchisedech tractaret, nūquā de hoc mysterio ullū verbū protulisse. Nā vt omittā quòd Apostolus præfatus sit *grandē ei sermonē esse de Melchisedech, & ininterpretabilem ad dicendum, quoniā Hebræi facti essēt imbecilles ad audiendum* (quæ verba D. Hieronimus ad Sacramentū Eucharistiæ retulit) etiā apertè dictū est, quòd *Melchisedech ipsi Abrahamā qui habebat repromissiones, benedixit. Sine vlla autem cōtradictione quod minus est à meliore benedicitur.* Porro in illa benedictione per quā Melchisedech & benedixit Abrahamæ, & per illū ipsum Abraham benedixit gratiaque egit deo, in illa inquā typica benedictione, significabatur semē Abrahamæ, post panis & vini prolationē, in nostris mysterijs cælesti quadā benedictione cōsecrandū: quo

Gen. 14.

Heb. 5.

In. Ep. ad
Euagri-
um.

Heb. 7.

DE TRANSUBSTAN-

a. Lib.2. quo^a D. Cyprianus^b Hilarius^c Augu-
 ep.3. stinus &^d Eusebius Emisenus respexe-
 b. De sy. runt, dum Melchisedech non proferen-
 nodis. tem modo panem & vinum, sed etiam
 c. In psal. 33. benedicientem Abrahamæ, significanter a-
 d. Hom. 5. in Pa. nimaduertunt. Ut per Melchisedech sa-
 scha. cerdotem (inquit Cyprianus) benedictio
 Cyp. li. 2. circa Abraham possit ritè celebrari, præ-
 ep. ad Ce cedit antè imago sacrificij in pane & vi-
 cilium. no scilicet constituta: Quid potuit di-
 ci planius? Imago sacrificij est in pane
 & vino, propter eorum speciem atque i-
 maginem in sacrificio nostro permanē-
 tem. At veritas eiusdem sacrificij cōsti-
 tuitur in benedictione circa Abraham,
 ob semen illius quod sub imagine panis
 & vini reipsa nobis omnipotentia verbi
 exhibetur. Quomodo autem ex bene-
 dicto semine, & præfigurata imagine
 vnicum ecclesiæ sacrificium conflare
 posset, nisi quia panis & vini substantia
 sic transit per operatorium dei sermo-
 nem in corporis Christi substantiam,

vt

cepto dedi quia pane conuersioni & que nunq in factu capi

vt nihil præter imaginem panis & vini
 supersit, sub qua Christus benedictum
 illud semen Abrahæ, & patri incruentè
 offeratur, & nobis in cibum detur. Pa-
 nis ergo & vinum Melchisedech muta-
 ta sunt, in meliorem Abrahæ substan-
 tiam. Ipsum verò Abraham de hostibus
 iam triumphantem Melchisedech ob-
 tulit deo absq; vlla alia mutatione, im-
 maculatam victimã, sacrificium incruẽ-
 tum, rationabilem & viuentem hostiã,
 mundissimam oblationem. Quid hoc
 tandem est? Omnia sacrificia per con-
 uersionem mutationẽq; fieri diximus,
 & nunc à summo sacerdote Melchise-
 dech summus patriarcha Abraham of-
 fertur deo, illæsus, incolumis, integer?
 Vnde hoc tam nouũ sacerdotij genus?
 Nolite errare. Hæc propter ipsum Abra-
 ham facta non sunt, sed propter Chri-
 stum quem in lumbis Abrahæ Melchise-
 dech per spiritum sanctum providebat tum
 in crucis ignominia victurum hostes

Theodo
 re. in Psal.
 109.

F (qui

DE TRANSVBSTAN-

(qui captiuum abduxerunt fratrem suū Lot , genus humanum) tum ab illa victoria reuertētem, ipsa corporis sui præsentia finem omnibus cruentis hostijs impositurum , dum panis & vini substantiam per cōsecrationem in seipsum iam immortalem , atque immutabilem mortisq; & inferni victorem conuertens, illo modo maneret sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech . Species quippe exterior panis & vini eadem semper manet vt significetur hoc esse sacerdotij genus quod tãto ante prædictum fuit, vtq; omnes huius incruēti sacrificij hostes penitus sint inexcusabiles. Hæc est illa holocausti victima, vbi nulla rei oblatae pars inconsumpta ab igne diuino relinquitur, *præter solam pellem* , hoc est, præter panis & vini speciē, quæ tamē ipsa pellis vt in lege consumebatur igni extra castra, sic etiã ipsa panis & vini species post peractum sacrificiū ab ijs consumitur qui

sacræ

3.

Leuit. 4
& 7.

cepto dedi. quia pme cōsecrationi. & que nūq; in facti capi

sacræ mensæ communicant . Ac sanè cum in omnibus sacrificijs aliqua mutatio semper interuenerit , in singulis autem eo maior , quo sacrosanctius victimæ genus immolatum esset , eaque de causa in holocaustis longè maxima mutatio fieri solet , dum tota hostia igne consumeretur : certè ubi Christi corpus & sanguis offeruntur (quibus nihil maius in toto genere sacrificiorum cogitari potest) ibi necesse est longè maximam interuenire mutationem , ita ut ne materia quidem ipsa panis & vini supersit , sed tota vtriusque substantia velut ab ingenti flamma diuinitatis Christi correpta , in carnem eius & sanguinem penitus absorbeatur . Qua quidem ex re tum Christi diuinitas vel maximè cernitur , tum Ecclesiæ ad ipsum conuersio aptissimè exprimitur , quæ erat postrema huius mæ orationis pars . Manifestatio deitatis Christi ex nulla re magis effici-

De consecrat. distinct. 2. Nihil.

DE TRANSVBSTAN-

tur, quàm ex ista mirabili transubstan-
tiatione quam quotidie in sacramento
Eucharistiæ, verbo suo ipse operatur: id
quod non obscure in Moyse adumbra-
tum, apertius ab Elia prædictum est.
Nam cum virga Moyfis in serpentem
versa esset, ac iterum serpens in virgam:

Exod. 7 *reddens, ut credant, inquit, quod apparue-
rit tibi dominus deus patrum tuorū. Qui-
bus verbis docet & per miraculum con-
firmendam esse domini apparitionem,*

& id miraculum in conuersione rerum
fore collocandum. Vt igitur credant om-
nes homines quòd apparuerit dominus
in carne hominis, oportuit miraculum
aliquod in conuersione rerum consti-
tui. Nunquid enim Moyfes in figura

Deut. 18 *Christi non præcessit, cum diceret, Pro-
phetam de gente tua, & de fratribus tuis si-
cut me, suscitabit tibi dominus deus tuus,
ipsum audies? Vt igitur Moyfes figura
Christi fuit, sic dum Apostolatū suum*

pro-

cepto dedi quia pme conuersionem & que nup in facti capi

probat per miraculosam conuersionem
 virgæ in serpentem, interim significat
 Christi missionem in carnem, per simi-
 le conuersionis miraculum fore conte-
 standam. Deinde nunquid Elias victi-
 mæ suæ mutationem per flammam quæ
 de cælo descēderet, petens, causam eius
 rei non addidit, *vt discat populus iste quia* 3. Reg. 18
*tu es dominus deus, & tu conueristi cor eo-
 rum iterum?* quasi dicat, conuersio vni-
 us rei externæ in aliam diuinitus facta,
 docebit & Christū esse dominum deū,
 & cordium conuersorem fore, cum in
 terris apparuerit. Quis autem nescit, se-
 cundum Apostoli sententiam, *apparuis-* Tit. 2
se gratiam dei saluatoris nostri omnibus ho-
minibus, erudientem nos vt abnegantes im-
pietatem & secularia desideria, sobriè, &
iustè, & piè viuamus in hoc sæculo, vt con- Acto. 26
uertamur à tenebris ad lucem, & de potesta-
tē Satanae ad deum. Illam itaque exter-
 nam apparitionem Christi, & internam
 cordium conuersionem oportet con-

DE TRANSVBSTAN-
testatam reddi per mirabilem ali-
quam rei externæ, sed occultam ta-
men illius, & secretam conuersio-
nem in meliorem substantiam. In
nouo autem testamento CHRISTVS
fecit aquam vinum. Cur tandem?
Vtrum ob eam præcipuè causam vt
biberet Architriclinus? An potius vt
is, & alij conuiuæ bibentes, darent
gloriam deo, & crederent in IESVM
CHRISTVM quotquot doctri-
nam eius recipere vellent. Ait e-
nim Euangelista, *& manifestauit glo-
riam suam: & crediderunt in eum dis-
cipuli eius.* Sed quo tempore fecit IESVS
hoc miraculum? Nonne quando
primum se manifestauit? Hoc fecit in-
itium signorum IESVS in Cana
Galilee. Initium signorum per quæ
manifestatur IESVS, à creatura-
rum conuersione in prandio nuptiali
factum est, & finis signorum, in cœ-
na Paschali, constituitur in creatura-
rum

Joan. 7

cepto dedi quia pme conuersionem & que nunq in In facte fipi

rum conuersione . Ibi vt crederent discipuli , hîc , vt fidei augmentum & nutrimentum perciperent . Sed quid habet creaturarum ista conuersio commune cum fide , & cum gloria CHRISTI manifestanda ? Primum illa sunt miracula maxima , quæ maximam operantis potentiam ostendunt . Operatur autem deus & interius in rationali creatura , & exterius , tum in illa , tum in alijs ratione carentibus . Hoc autem Dei opus in creaturis maximum intelligitur , quod totam rei penetrat substantiam & non solum qualitatem afficit . Deus igitur quando cuncta creauit ex nihilo , quando angelos , & homines effecit capaces visionis Dei , dans illis iam tunc dona gratiæ , daturus præmium gloriæ si perseuerarent in officio , & obedientia erga ipsum , tunc opus fecit interius exteriusque proprium Dei , dum totam rei substantiam de nouo

DE TRANSVBSTAN-

effecit atque ornauit. Cum autem homo lapsus in peccatum, *dereliquisset fontem aquæ uiuentis*, restabat aliud opus faciendum, tantò maius illo primo, quantum interest vtrum quis operetur nemine sibi repugnante (quemadmodum deus fecit mundum) an verò in operatione sua habeat aduersarium. Nam Christus in mundum missus vt hominem reduceret ad deum, habuit ipsam creaturam suam sibi aduersantem, quæ liberum arbitrium quod ei deus ad honorem donauerat, deo impotenter opposuit, *diligens magis tenebras quàm lucem*. Cum igitur homo esset per Christum conuertendus ad deum, (quod nõ minus magnum est miraculum quàm hominis & mundi totius creatio) sapientia dei illo genere miraculi voluit ad homines conuertendos vti, quod instituto suo maximè respondebat. Ob quam causam in rerum conuersione oportebat summam gloriæ Christi mani-

Ierc. 2

Ioan. 3

cepto dedi. quia pme conuersioni. & que nup in hi facte fup

manifestationem collocari. Nam cum
deus requieverit die septimo ab omni opere Gen. 2.

quod patrauit, & ideo filius dei noluerit
creare totam alicuius rei substantiam de
nouo, sed potius uti creaturis patris sui
ad gloriæ suæ manifestationem, (ut ne
patri aduersarius, aut noui dei præco vi-
deretur) illud restabat, ut vnâ totam

Tertull.
cont.
Marci.

creaturam in aliam diuinam substan-
tiam conuertendo, & patri se ostenderet
æqualem, & hominis ad deum conuer-
forem. Nihilo enim ferè minoris poten-
tiæ est ex vno toto aliud totum subito

Ambros.
de. ijs qui
init. ca. 9.

facere, quàm rem nouam ex nihilo crea-
re. Sed hoc facere non posset qui crea-
toris primæ rei hostis esset. Conuersio
igitur rerû cum sit finis aduentus Chri-
sti, quis miretur memoriam omnium
miraculorum, atque adeo passionis suæ
in hac transubstantiatione positam esse?

Nam ipse præcursores suos præmisit.
In quo signo? An non ut cõuerteret cor-
da patrum in filios, & incredulos ad pru-

Iohan. 1.
Luc. 1.

dentiam

DE TRANSUBSTAN-

densiam iustorum? Ipse carnem de virgine assumens, prophetiam Esaia impleuit, in qua dictum est, *Domini- nus ipse dabit vobis signum, ecce virgo concipiet & pariet filium.* Quod signum an non in eo potissimum elucet, quod filius dei purissimum sanguinem virginis vnico momento in carnem & sanguinem suum conuertit, faciens de sanguine mulieris, carnem & sanguinem dei & hominis, *illum commutans & formans ineffabiliter in melius*, quia non de nihilo, sed per alicuius in se conuersionem nasci voluit? Ipse dum viueret, manifestauit se verum deum. In quo signo clarius quam dum transfiguratus est? Manifestauit se verum hominem. In quo potissimum signo? An non dum ederet ac biberet? Quod autem signum aduentus CHRISTI erat hoc, nisi quod panis quem edit, & vinum quod bibit, conuertebatur in veritatem carnis & sanguinis sui?

Non-

Esaï.7.

Aug.in
li.83.

quæst. 73

Matth.17

cepto dedi quia pme conuersionem & que nunq. in hi facte fupri

Nonne cum *ex lapidibus suscitauit filios* Matth. 3.

Abraha, tunc vnā rem conuertit in aliam? Caput est, quod in propria natura per mortem in cruce susceptam, mutationem maximam passus, etiam in melius resurrectione mutatus est. Vnde

& nos *consepulti cum CHRISTO* per baptismum in ipsius morte, noua creatura reddimur in ipso. Neque parua

hæc est commutatio, quæ de tenebris in lucem, de mundo in cælum, de morte in vitam æternam nos transfert. Rursus si de gratia baptismi excidimus, nonne per poenitentiam conuerti oportet ad deum? *Conuer-*

tar, inquit: *Deus & miserebor eorum:*

Et alibi, Conuertimini ad me & salui eritis, vt mirum non sit, si ad horum omnium significationem *CHRISTVS* mirabilium suorum memoriam

in ea conuersione posuit, in qua panis & vini substantia sicuti olim per comestionem, ita nunc transferet

per

Aug. de ciuit. dei lib. 10. c. 24. & 29 Ro. 6. Gal. 6.

Hier. 12.

Esai. 45.

Psal. 110.

Gregor. Nyss. in orat. Catechet.

DE TRANSVBSTAN-

per omnipotentiam verbi in corporis & sanguinis sui substantiam. In hæc enim purissimus Mariæ sanguis ab initio aduentus Christi mutatus est. Hæc propter mutationem in cruce susceptam, in immortalem gloriam mutari meruerunt. Hæc nostræ sunt causa mutationis in baptismo. Hæc operabantur petrae in aquam, aquæ in vinum, vini autem in sanguinem mutationem. Hæc conuerterunt incredulos ad fidem, & malè viuentes Christianos ad pœnitentiã. Hæc mortalia corpora nostra de morte ad gloriam resuscitantia, nostrã iustificationem consummant, & perficiunt, In hæc nos mutari oportet, donec omnes vnũ corpus in Christo fiamus, ex manducatione carnis eius ita viuentes propter ipsum, vt ipse missus à patre viuit propter patrem. Hoc est signum quod Christus fidelibus dat vt videant per fidem, & maneant in fide eius. Hoc est opus quod ille operatur, statum ecclesiæ significans, qui

Exo. 17,
Iohan. 2.

Iohan. 6.

1. Cor.
10.

cepto dedi quia pme coniugationi & que nunq in hi facte fupri

qui potissimum consistit in omnium
 conuersione ad Christum: per quem om-
 nia reducuntur in deum, vt sit *deus o-* 1. Cor. 15.
mnia in omnibus. Hæc cum ita se habeât,
 auditores optimi, recogitate animis ve-
 stris quàm indignum sit & Christi ho-
 nore, & impletione legis veteris, & statu
 Euangelij, vt hæc omnia reuocentur ad
 umbras minus quàm Mosaicas, ad meras
 figuras, ad nudum nomen. Dicitur (in-
 quit hæreticus) dicitur, fateor, in Euā-
 gelio corpus Christi, sed est triticeus
 panis. Nominatur à patribus cōsecratio,
 conuersio, cōmutatio, transelemētatio,
 transitio panis & vini, in naturam, in
 veritatem, in substantiam corporis &
 sanguinis Christi, sed hæc transmutatio
 nomine tenus fit non re vera. O vocem
 blasphemiam plenam. Credis aquam flu-
 uiorum Aegypti verè versam in san-
 guinem? Credis petram in eremo, verè Exo. 7.
 versam in aquam? & cum ventū est ad Exo. 17.
 tempus illud quod per illas figuras fig- 1. Cor. 10.
 nifi-

DE TRANSVBSTAN-

nificabatur, iam conuersionem putas non verè fieri? Illud propter hoc factum est, & fit illud verius quàm hoc? Deus illic operatur per Moysen, Deus hîc per seipsum carnem factum: Et superant illæ vmbre *hanc ipsam rerum imaginem* ac secretam veritatem? Verba desunt, Auditores, sensus deficit, memoria, mens, cogitatio non assequitur huius opinionis palpabilem cœcitatem. & tamen sunt qui ita opinentur. Sunt? Non dico in hac schola sunt, certè oppida tota sunt, ciuitates sunt, gentes sunt, prouinciæ sunt, denique multa, sed infelicia, regna sunt, quæ ita opinentur. In quæ nos tempora reseruasti summe deus? Benedictum nomen maiestatis dei, qui nullis nostris meritis, sed magna misericordia sua, nos ab illis tenebris ereptos, in luce sanctæ Romanæ ecclesiæ conseruauit, vt luceret nobis lucerna in candelabro illo posita, quam deus ipse in principe Apostolorum accen-

Heb. 10.

Matth. 5.

cepto dedi quia pme conuersionem & que nunq in In facte fupri

censam vsque in hodiernum diem lu-
 centem seruauit, vt videremus ciuita-
 tem in monte collocatam, cui scimus
 per Petri & Pauli prædicationem tradi-
 tum Euangelium, cuius populi fides A-
 postolico ore laudata, *annunciatur in*
vniverso mundo. Inde sacerdotalis vni-
tas sumpsit exordium. Ibi successio Pon-
 tificum iam inde à Petro vsque ad Pium
 quartum, multo manifestius Christum
 in carne passum, eiusque veram fidem
 toti orbi Christiano denunciat, quàm
 olim fideles posterì Abrahæ, venturum
 in carne Christum eiusque fidem con-
 tinua nascendi serie Hierosolimis prædi-
 xerunt. Ad illam ecclesiam velut ad
 matricem vt Anglos, Scotos, Danos,
 Suecos, Bohemos, Polonos, Germa-
 nos, Gallos reducas, per filium tuum
 petimus, qui saxea hominum corda
 nouit in mollissimam ceram conuerte-
 re, in cuius rei signum panis & vini
 sub-

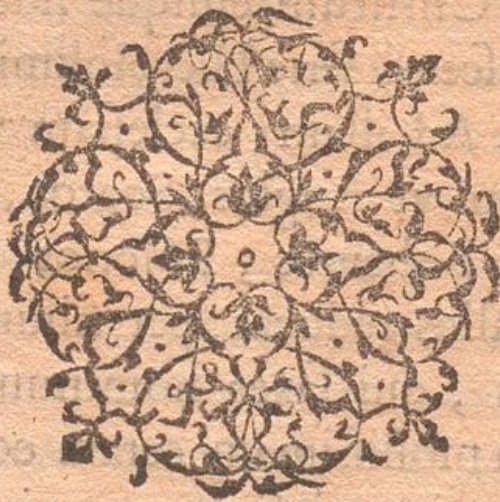
Rom. 1.

Cyp. de
vni. ec-
clesia.

DE TRANSVBSTAN-
substantiam solius verbi sui potestate
voluit in corporis & sanguinis sui sub-
stantiam verissimè commutari. Quod
ergo per mysteria visibilia facere te sig-
nificas inuisibiliter domine, hoc nunc
factis ac rebus ipsis palàm ostende,
vt credant populi isti, quòd verè
apparueris in terra deus:
cui laus & benedictio,
& gratiarum actio
in æternum.

A M E N.

cepto dedi. quia pme commutacioni. & que nup. in In facti ruyi